

Ольга ІГНАТЕНКО

ЛЬВІВСЬКА МИСТКИНЯ СТЕФАНІЯ ШАБАТУРА: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА КРИМІНАЛЬНУ СПРАВУ 1972 РОКУ

Проаналізовано кримінальну справу 1972 р. львівської мисткині-килимаря, шістдесятниці Стефанії Михайлівни Шабатури, яку співставлено й доповнено: спогадами очевидців та учасників тогочасних подій (С. Шабатури, В. Овсійчука, А. Бокотея, Ю. Шухевича, І. Калинця), інформацією зафіксованою у протоколах партійного бюро Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (ЛДПІДМ), повідомленнями тогочасної преси, дослідженнями сучасних науковців.

Ключові слова: кримінальна справа (КС), самвидав, протоколи допитів обвинувачених та свідків, Український комітет державної безпеки (УКДБ), протоколи партійного бюро ЛДПІДМ.

Напередодні святкування 50-річчя створення СРСР (1972) кремлівські верхови зобов'язали спецслужби країни очистити суспільство від “інакомислячих”. Особливо їх непокоїла молода генерація інтелігентів, що заявила про себе на початку 1960-х років – письменники, художники, науковці, літературні критики, митці, які за часом становлення та діяльності названі шістдесятниками. У Львові такими були Ірина та Ігор Калинці, Богдан та Михайло Горині, Іван Гель, В'ячеслав Чорновіл, Михайло Масютко, Михайло Осадчий, Стефанія Шабатура, Григорій Чубай, Роман Іваничук, Ростислав Братунь, Микола Ільницький, Михайло Косів, Володимир Івасюк. За літературні та мистецькі твори, які виходили за регламентовані Комуністичною партією Радянського Союзу (КПРС) ідеологічні рамки, критики в судових мантиях запроторювали нестандартно мислячих інтелігентів до в'язниць і концтаборів. Репресували людей навіть за читання забороненої літератури. Передрук тієї чи тієї статті вважали її розмноженням, а повернення авторові – поширенням¹. Розглядаючи культуру одним із найважливіших ідеологічних засобів утвердження тоталітарного режиму, 28 червня 1971 р. ЦК КПРС ухвалив таємну постанову “Про заходи протидії нелегальному розповсюдженню антирадянських та інших шкідливих матеріалів”. За місяць, 27 липня 1971 р., таку ж постанову з наведенням місцевих фактів ухвалив ЦК КПУ. Ідеологічним відділам обкомів і ЦК доручалося запобігати поширенню такої літератури, виявляти її авторів, розповсюджувачів та читачів².

¹ *Зайцев Ю.* Інтелектуальна опозиція / Ю. Зайцев // Історія Львова: у 3-х т.; [редкол.: Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій]. – Львів: Центр Європи, 2007. – Т. 3. – 326 с.

² *Зайцев Ю.* Друга хвиля арештів і судів // Там само. – С. 334–336.

Утім, незважаючи на актуальність, в українській історичній науці тема шістдесятників не знайшла достатнього висвітлення. Найбільше уваги дослідженню їхньої діяльності присвятив Юрій Зайцев³. Інші вчені, як правило, розглядали її, але побіжно, в контексті дослідження різних проблем чи процесів, зокрема суспільно-політичних – Володимир В'ятрович⁴, літературних – Микола Льницький⁵, творчих – Роман Яців⁶ тощо. Творчу діяльність і громадську позицію львівської мисткині-килимаря Стефанії Шабатури висвітлюють окремі публікації. Так, з позицій радянських ідеологем у статті “Заокеанська пташка з оунівського піддашка” Микола Подолян серед інших шістдесятників згадав Стефанію Шабатуру як “засуджену за ворожу діяльність”, а знайдений під час обшуку в її квартирі фотоапарат “Мінокс” відніс до “мініатюрної апаратури, яку зазвичай використовує американська розвідка, доручаючи її своїм таємним агентам для виготовлення мікрокадрів шпигунських документів”⁷. Творчість мисткині, з частковим використанням матеріалів її КС досліджували: Марія Ваврух⁸, Любов Крупник⁹, Юрій Зайцев¹⁰, інші¹¹. Власний погляд на проблеми того часу С. Шабатура відобразила в публікації “Підняти шапку-невидимку”¹².

З метою реконструкції фрагментів подій 1972 р. проаналізовано розсекречені архівні матеріали Служби безпеки України у Львівській обл. (СБУ ЛО), які її попередник – КДБ до здобуття Україною незалежності ревно оберігав під грифом “Цілком таємно”. Одним із документальних свідчень злочинної діяльності органів КДБ є об’єкт нашого дослідження – матеріали кримінальної справи С. Шабатури¹³. Зауважимо, комплексного дослідження цієї справи немає. Новизна дослідження полягає у спробі комплексно проаналізувати основні фрагменти матеріалів КС С. Шабатури та проілюструвати на її прикладі форми й методи тиску на обвинувачених в УРСР, висвітлити й співставити суперечливі моменти, зафіксовані у КС із позицій: радянської влади, обвинуваченої Стефанії, свідків тощо. При цьому, дослідження не претендує на вичерпність інформації у справі С. Шабатури.

³ Зайцев Ю. Беззбройний опір тоталітарному режимові // Там само. – С. 323–347.

⁴ В'ятрович В. Історія з грифом “Секретно”. Українське ХХ століття / В. В'ятрович. – Львів: Часопис, 2013. – С. 544.

⁵ Льницький М. Літературні процеси 50–80-х рр. / М. Льницький // Історія Львова: у 3-х т.; [редкол.: Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій]. – Львів: Центр Європи, 2007. – Т. 3. – С. 367–372.

⁶ Яців Р. Образотворче мистецтво / Р. Яців // Там само. – С. 377–380.

⁷ Подолян М. Заокеанська пташка з оунівського піддашка / М. Подолян // Літературна Україна. – 1978. – 15 серпня.

⁸ Ваврух М. “Прокинись Трос!!! Смерть іде на тебе!!!”. Штрихи до портрету Стефанії Шабатури / М. Ваврух // Літературний Львів. – 1996. – № 1(45). – Січень.

⁹ Крупник Л. Львівська художниця Стефанія Шабатура учасниця українського дисидентського руху 60–80-х років ХХ ст. [Електронний ресурс] / Л. Крупник. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nzzpmv/2008_16/S474-483.

¹⁰ Зайцев Ю. Розтоптаній екслібрис / Ю. Зайцев // Молода Галичина. – 1998. – 10 листопада.

¹¹ Прапор Стефанії Шабатури (Штрихи до портрета) // За вільну Україну. – 1998. – 5 листопада.

¹² Шабатура С. Підняти шапку-невидимку / С. Шабатура // Український вісник. – Київ; Львів, 1988. – Вип. 7, 8, 9–10. – С. 73–75.

¹³ Архів управління Служби безпеки України у Львівській області (далі – УСБУ ЛО). – Спр. П-32157. У 4-х т.: Т. 1. – 300 арк.; Т. 2. – 302 арк.; Т. 3. – 302 арк.; Т. 4. – 394 арк.

У статті використані біографічні інтерв'ю у формі розгорнутих діалогів з учасниками тогочасних подій¹⁴. Одержану інформацію співставлено із зафіксованою кадебістами в АКС – П-32157. Колишні свідки, з-поміж іншого, зізнавалися, що, як і обвинувачена, витримували психологічний тиск, погрози. Усвідомлюючи серйозність ситуації та її можливі наслідки, переживали за дітей, родичів. Очевидно, щоб не зашкодити ні Стефанії, ні собі, багато з них хитрували. У результаті цього в протоколах часто бачимо: “забув”, “не пам’ятаю”, “можливо бачив, але не знаю, що це” тощо; взаємини з нею називали нормальними; розповідали коли і за яких обставин познайомилися; в основному заперечували розмови антирадянського змісту з боку С. Шабатури. До речі, Стефанія привернула до себе увагу КДБ ще 20 листопада 1970 р. тим, що, як і В. Чорновіл, І. Дзюба, Б. Антоненко-Давидович та Калинці, написала заяву до Верховного Суду СРСР, в якій скаржилася на “жорстокість вироку” В. Мороза та їздила на судові засідання в Івано-Франківськ.

На думку В. В’ятровича, небезпеку дисидентів вбачали не в їх чисельності (за даними самвидаву, його активістами були близько 600 осіб), а в тому, що слова цих високоморальних людей були значущими для суспільства. Кадебісти вважали недостатнім їх ув’язнити, адже так вони можуть перетворитися на мучеників, – затриманих треба зламати психологічно, змусити відмовитися від своїх ідей, товаришів, самих себе¹⁵.

За даними КДБ, від 1964 до 1972 р. в Україні зафіксовано розповсюдження 778 найменувань документів понад 250 авторів. Найпопулярнішими були тексти, яких розробляли у справі “Блок”: І. Дзюби, Є. Сверстюка, В. Чорновола, М. Гориня, М. Брайчевського, Л. Костенко, А. Горської. Крім українських, на теренах республіки поширювалися документи, виготовлені за її межами російськими демократами: А. Сахаровим, О. Солженіциним, кримськотатарськими автономістами та єврейськими націоналістами. За даними КДБ, вони потрапляли в Україну стараннями жителів Києва Л. Плюща та І. Світличного, Одеси – Ніни Строкатової, Харкова – Г. Алтуняна. Понад 100 одиниць самвидаву на 1971 р. потрапило за кордон, де друкувалися в українських діаспорних видавництвах “Сучасність” та “Смолокип”. У відповідь на таку діяльність: “У 1971 р. за матеріалами органів безпеки в республіканській та місцевій пресі опубліковано 137 статей, що викривали буржуазно-націоналістичну ідеологію, компрометували осіб, які проводять антирадянську діяльність, у тому числі виробників та поширювачів самвидаву, зокрема С. Караванського, В. Мороза, Н. Строкатової”¹⁶. Так, на початку 1970-х років в УРСР розпочалася друга хвиля арештів шістдесятників.

12 січня 1972 р., у час проведення низки арештів у Львові та Києві (зокрема В. Стуса, Ірини Калинець, Я. Дашкевича), у справі № 196, порушеній проти В. Чорновола та інших, кадебісти провели обшук у квартирі С. Шабатури й, з-поміж різних матеріалів, вилучили праці: В. Стуса “Веселий цвинтар” (“Вертеп”, “Мені здається, що живу не я...”), М. Холодного “Крик з могили” з дарчим підписом І. Геля (“Привид бродить по Європі”, “Товаришам з тюрми”), В. Чорновола “Як і що обстоє Б. Стенчук?”, В. Мороза “Серед снігів”, І. Калинця “Відчинення

¹⁴ Грінченко Г. Теорія усної історії: сучасний стан і перспективи досліджень / Г. Грінченко // Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. – 2008. – Вип. 9–10. – С. 386–397.

¹⁵ В’ятрович В. Операція “Блок”. Дія перша / В. В’ятрович // Історія з грифом “Секретно”. Українське ХХ століття. – Львів: Часопис, 2013. – С. 544.

¹⁶ В’ятрович В. Самвидав під прицілом КГБ / В. В’ятрович // Там само. – С. 528–537.

вертепу”, фотоапарат “Мінокс” та інше, які п. Стефанія зберігала запакованими в поліетилені в духовці газової плити, про що на допиті (Протокол допиту обвинуваченої від 19 січня 1972 р.) заявила: “Маю право положити в своїй квартирі любу річ там, де захочу”¹⁷. Того ж дня її арештували.

Від 13 січня і до 8 квітня 1972 р. її допитували як свідка у справі В. Чорновола. 15 червня 1972 р. випускницю Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (1967) (сьогодні – Львівська національна академія мистецтв (ЛНАМ)) звинуватили у скоєні злочину, передбаченому ст. 62 ч. 1 Кримінального кодексу Української Радянської Соціалістичної Республіки (КК УРСР) за “антирадянську наклепницьку діяльність”, а матеріали щодо неї виділили в окрему кримінальну справу № 203. Справа складається із чотирьох томів, кожен обсягом близько 300 аркушів. До речі, наступним № 204 відкрили кримінальне провадження проти Ірини Калинець.

З метою забезпечення судової перспективності справи слідчі часто, відверто чи завуальовано, погрозували обвинуваченим, провокували, втручалися в особисте життя. Наприклад: “Чому у Вас був сумний настрій?”¹⁸, “Чому Р. Корогородський в листі просить Вас викинути цей лист?”¹⁹ тощо. Їхні дії координували інструкції “зверху”, що засвідчують розсекречені документи Галузевого державного архіву Служби безпеки України (ГДА СБУ) (Київ), на кшталт “Інструкції про проведення судово-психіатричної експертизи в СРСР” (1940)²⁰, в яких чітко регламентовано як поводити себе на допитах “ворогів народу”. Після допиту, час початку й кінець якого фіксували, допитувані ознайомлювалися з протоколом, який вони та слідчий підписували. Як правило, підписи свідків чи допитуваних були на кожній сторінці тексту протоколу, що, однак, не унеможливило фабрикування. Перший том КС містить 28 протоколів допитів С. Шабатури, анкету арештованої, виробничі характеристики, допити свідків тощо. Зокрема увагу привернули записи Шабатури щодо уточнень і пояснень причини відмови підписати протокол допиту від 25 лютого, що засвідчив запис після її підпису: “Хоч я особисто є проти цього протоколу” (йшлося про “друзів-однодумців”, ув’язнених у 1960-х роках)²¹; відсутні протоколи допиту Мар’яна Гатала, про які Стефанія Шабатура згадувала: “Під час слідства мені давали їх читати”. У травні 1972 р. М. Гатала загинув. Офіційно констатували “самогубство”, але експерт тихенько сказав С. Шабатурі: “Не можна так вдарити себе в груди два рази”²².

Масштаби матеріалів цієї справи, яку вів старший слідчий слідчого відділу УКДБ із Дніпропетровської обл. лейтенант Похід, робили її особливо небезпечною, оскільки засвідчували утиски тоталітарного режиму щодо митців в УРСР. Так, у вилученій на головній пошті Львова заяві, адресованій Б. Сороці від Б. Певного (мешканця США), мовилося: “В березні–квітні 1971 р. в Філадельфії і Нью-Йорку відбулась виставка графіки сучасних митців з України, яка: ніби-то не сподобалася

¹⁷ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 1. – Арк. 189.

¹⁸ Там само. – Арк. 275.

¹⁹ Там само. – Арк. 287.

²⁰ Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). – Ф. 10. – Оп. 1. (1971 р.). – Спр. 209. – Арк. 146–151.

²¹ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 1. – Арк. 272–280.

²² Інтерв’ю автора з С. Шабатурою 14.08.2013 р. // Архів автора.

політичним керівникам на Україні і вони доручили митцям Києва і Львова скласти протест проти виставки; ніби-то вони не мають можливості виставлятися за кордоном, а якщо і виставляються... то з завданням довести, що українське мистецтво є окрасою російського...²³. За півроку ці факти засудили закриті партійні збори ЛДППДМ (Протокол № 9, 23 вересня 1971 р.)²⁴, назвавши причиною цих упущень роботу керівних кадрів львівського відділення Спілки художників УРСР (СХУ) – Д. Крвавича, Е. Миська, Я. Запасака. Ці документи, хоча й відображали позиції радянських ідеологем²⁵, але водночас доповнювали висвітлення фрагментів подій зазначеного періоду.

З початком слідства у слідчі відділи УКДБ у Львові та Києві на допити викликали: Маргариту Старовойт²⁶, В. Одзелашвілі²⁷, Марту Токар²⁸, М. Батога²⁹, Зеновію Франко³⁰, Л. Левицького³¹, В. Мороза³², М. Холодного³³, Ірину Калинець³⁴, І. Геля³⁵, В. Стуса³⁶, Ю. Шухевича³⁷, Ігоря Калинця³⁸, В. Черновола³⁹, В. Остафійчука⁴⁰, М. Осадчого⁴¹; Р. Турина⁴², Я. Кендзьора⁴³, інших; викладачів ЛДППДМ: В. Овсійчука⁴⁴, Д. Довбошинського⁴⁵, Є. Арофікіна⁴⁶, А. Бокотея⁴⁷, Е. Миська⁴⁸, О. Мінька⁴⁹, Є. Безніска⁵⁰, К. Звіринського⁵¹, інших; громадянина Бельгії Я. Добоша⁵²: допитали й маму Стефанії – Ганну Шабатуру⁵³, родичів зі с. Іване-Золоте (Заліщицького р-ну Львівської обл.). Всього – близько 120 осіб. Провели три очні

²³ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 1. – Арк. 168.

²⁴ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. П. – 1838. – Оп. 1. – Спр. 60 – Арк. 85.

²⁵ *Ігнатенко О.* Ідейно-виховна робота викладачів Львівського державного інституту прикладного і декоративного мистецтва в контексті педагогічної парадигми періоду тоталітаризму / О. Ігнатенко // Гілея: зб. наук. праць. – Київ, 2012. – Вип. 63. – № 8. – С. 84–90.

²⁶ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 2. – Арк. 99–102.

²⁷ Там само. – Арк. 108–110.

²⁸ Там само. – Арк. 114–116.

²⁹ Там само. – Арк. 117–119.

³⁰ Там само. – Арк. 128–140.

³¹ Там само. – Арк. 220–222.

³² Там само. – Арк. 236–238; Арк. 295–302.

³³ Там само. – Арк. 239–247.

³⁴ Там само. – Арк. 264; 271.

³⁵ Там само. – Арк. 295–302; Т. 3. – Арк. 3.

³⁶ Там само. – Т. 3. – Арк. 35–38.

³⁷ Там само. – Арк. 60–64.

³⁸ Там само. – Арк. 158–162.

³⁹ Там само. – Арк. 265–267; 268–269.

⁴⁰ Там само. – Арк. 272–275.

⁴¹ Там само. – Т. 2. – Арк. 276–294.

⁴² Там само. – Т. 3. – Арк. 119–120.

⁴³ Там само. – Арк. 294–296.

⁴⁴ Там само. – Арк. 32–39.

⁴⁵ Там само.

⁴⁶ Там само.

⁴⁷ Там само. – Арк. 194–197.

⁴⁸ Там само. – Арк. 121–129.

⁴⁹ Там само. – Арк. 143–145.

⁵⁰ Там само. – Т. 2. – Арк. 226–239.

⁵¹ Там само. – Т. 3. – Арк. 103–105.

⁵² Там само. – Арк. 141–143.

⁵³ Там само. – Арк. 230–235.

ставки тощо. Наприклад, на ставці з Б. Черняхівським С. Шабатура взяла все на себе, відштовхнувши його зі словами: “Яке маєте відношення до моєї справи?”⁵⁴, незважаючи на те, що Б. Черняхівський та господиня квартири О. Изубенко, де проживала Стефанія, були головними свідками, які звинуватили її в націоналізмі. Зокрема Б. Черняхівський зізнався: “Листування носило націоналістичний характер”, засудив надіслані привітання С. Шабатури із зображенням тризуба⁵⁵ тощо; а О. Изубенко запевняла, що Стефанія говорила: “Якобы в нашей стране нет демократии, что человек лишен права голоса...; о бандеровских бандитах...; историю КПСС, политэкономию называла никому не нужными предметами...”⁵⁶.

Розглянемо допити 1972 р. у справі С. Шабатури через призму найзначніших, на наш погляд, фрагментів. Одним із перших 20 січня допитали І. Геля, який не заперечував, що подарував С. Шабатурі збірку віршів М. Холодного “Крик з могили”, але відмовився назвати особу, від якої її отримав, мотивуючи тим, що “вона може бути заарештованою”⁵⁷. С. Шабатуру він назвав відомою “чесністю, щирістю, прямоотою...”, що своєю творчістю вводила в дивний світ мистецьких образів⁵⁸. Розповів, що 6 грудня з ним на похорони Алли Горської їхали Ірина Калинець, Стефанія Шабатура і ще троє, яких не знав⁵⁹. Читати й підписувати протоколи допитів він відмовлявся, а тому їх І. Гелью вголос зачитував слідчий по Запорізькій обл. лейтенант Крайчінський.

22 лютого В. Стус свідчив: “Наскільки знаю Стефанію, антирадянськими справами вона не займалася. В неї було своє мистецтво – килимарство”, але частіше він відповідав так: “Це КДБ не стосується”⁶⁰.

З березня допитали А. Бокотея, який з-поміж іншого засвідчив: “По відношенню до Стефанії як до художника чув тільки позитивне..., антирадянських висловлювань з її уст ніколи не чув... Знаю, що підтримувала близькі товариські зв’язки з сім’єю Калинців”⁶¹. Того ж року партійне бюро ЛДППДМ (Протокол № 12, 24 жовтня 1972 р.) його спочатку назвало “політично незрілим, від кого необхідно звільнитися”⁶², а згодом інформувало: “Довелося звільнити від роботи старшого викладача А. Бокотея й, виключити з числа студентів вечірнього відділу В. Гнатенка за їх зв’язок з буржуазними націоналістами” (Протокол № 8, 27 листопада 1972 р.)⁶³. В інтерв’ю А. Бокотей уточнив: “Моему тестеві почали дорікати за мій зв’язок з «бандитами». Почувши це вдома, я пішов до секретаря парторганізації Інституту І. Фатєєва зі словами: «Якщо я винуватий, то посадіть мене». Наступного дня мене викликав ректор В. Борисенко й дорікнув: «Неправильно себе поводиш та й батько в тебе священик». Відтак, я написав заяву на звільнення та перейшов на творчу роботу на Львівську кераміко-скульптурну фабрику, як член СХ СРСР. Про згадані записи партійного бюро не знав”⁶⁴.

⁵⁴ Інтерв’ю автора з С. Шабатурую 14.08.2013 р. // Архів автора.

⁵⁵ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 2. – Арк. 74–88.

⁵⁶ Там само. – Арк. 89–95.

⁵⁷ Там само. – Арк. 295–298.

⁵⁸ Там само. – Арк. 299.

⁵⁹ Там само. – Арк. 302.

⁶⁰ Там само. – Т. 3. – Арк. 25–32.

⁶¹ Там само. – Т. 2. – Арк. 194–197.

⁶² ДАЛО. Ф.П. – 1838. – Оп. 1. – Спр. 61. – Арк. 73–74.

⁶³ Там само. – Арк. 179.

⁶⁴ Інтерв’ю автора з А. Бокотеєм 18.11.2013 р. // Архів автора.

7 квітня викликали Є. Безніска, який продовжив низку позитивних показів: “Разом з С. Шабатурою їздили в Одесу приймати виконані роботи в піонерському таборі «Молода гвардія». Вона здібна, багато працює над собою...”, та запевнив: “Особисто іноземцям своїх робіт на виставку 1971 р. в США не передавав”⁶⁵.

Зазначимо, лібералізація культурного життя, спричинена хрущовською відлигою, сприяла якісним змінам у проблематиці мистецтва Львова. Однак при ідеологічному тиску на художників, схилянні митців до тематизму через улаштування відповідних тематичних виставок (часто з присвятою партійним подіям чи датам жовтневої революції в Росії та дня народження В. Леніна) в декоративних видах мистецтва була змога вирішувати формальні завдання, поєднуючи їх із традицією та новаторським світовим художнім досвідом. Р. Яців, помітними у своїх спеціалізаціях, відзначив Т. Драгана і Т. Левківа (кераміка), М. Павловського та М. Тарнавського (гутне скло), Н. Паук, Л. Крип’якевич, С. Шабатуру (текстиль), М. Курилича (дерево), Є. Лисика, М. Купріяна (сценографія)⁶⁶.

Тим часом слідчий, вивчаючи вилучені на головній пошті Львова листи, що продовжували надходити на адресу С. Шабатури з України і з-за кордону (зокрема від Р. Корогородського), запідозрив у гобеленах Стефанії “Леся Українка” і “Кассандра” елементи націоналізму. До слова, на початку слідства їх вилучили в матері С. Шабатури, але за короткий час повернули. Свій погляд на ситуацію з гобеленами слідчий в “Постанові”⁶⁷ (7 квітня 1972 р.) сформулював так: “1970–1971 рр. Шабатура С. зробила гобелен «Кассандра», який представила на виставку, присвячену ювілею Лесі Українки, але він не пройшов відбору. Літом 1971 р. надала можливість туристці з Америки перефотографувати його і фотоплівка потрапила до Америки. Для аналізу гобелену, зокрема його композиційності та ідейної направленості необхідні спеціальні знання, керуючись ст. 196 Кримінально Процесуального Кодексу (КПК) УРСР, постановив: 1. Призначити мистецтвознавчу експертизу, проведення якої доручити викладачам ЛДПДМ: завідувачу кафедри живопису доц. Д. Довбошинському, завідувачу кафедри текстиля доц. Е. Арофікіну, старшому викладачу мистецтвознавства В. Овсійчуку; 2. На рішення експертів поставлено питання: а) Яку ідею за змістом вклала Шабатура в гобелен «Кассандра» та якої вона направленості?; б) Як можна пояснити в гобелені композицію зображення, символи, кольори; в) Чи відповідав зміст гобелену «Кассандра» змісту поеми «Кассандра» Лесі Українки?; г) Чи має гобелен в своєму змісті актуальні теми та яке враження він викликає у глядача?”⁶⁸. Наступного дня С. Шабатуру ознайомили з призначенням цієї експертизи та пояснили її “права” (заявляти відвід експертові; заявляти клопотання про призначення нової, інше)⁶⁹.

11 квітня слідчий пояснив права й обов’язки експертам: “Зобов’язані явитись по виклику слідчого і дати правильний висновок на поставленні їм питання”. Та попередив їх про кримінальну відповідальність за ст. 178 і 179 КК УРСР про ухилення від виконання обов’язків, дачу завідомо неправдивого висновку⁷⁰.

⁶⁵ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 2. – Арк. 226–229.

⁶⁶ Яців Р. Образотворче мистецтво / Р. Яців // Історія Львова: у 3-х т.: [редкол.: Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій]. – Львів: Центр Європи, 2007. – Т. 3. – С. 377–378.

⁶⁷ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 2. – Арк. 32.

⁶⁸ Там само. – Т. 3. – Арк. 32.

⁶⁹ Там само. – Арк. 33.

⁷⁰ Там само. – Арк. 34.

Один із призначених УКДБ експертів В. Овсійчук так пригадав ці події: “Перед розмовою, кожного з нас окремо, по годині тримали в кімнаті очікувань КДБ, де ми мали «психологічно розкластися» й, слідкували, щоби ми не домовилися між собою. Як мистецтвознавцю мені доручили написати висновок мистецтвознавчої експертизи, тоді його «дали» підписати Д. Довбошинському та Є. Арофікіну. Вони також тяжко переживали свою участь у цьому. Відвертаючи увагу кегебістів від шаблі, ми наголошували, що вона турецька, а не українська, здобута в бою, оскільки своєї зброї козаки не виготовляли, що синьо-жовте тло, ще не є свідченням націоналізму і т. п.”⁷¹. Користуючись необізнаністю слідчих, мистецтвознавець завуалював суть гобелена фразами про радянські революції. Загалом негативним висновком на двох аркушах (12 квітня 1972 р.) В. Овсійчук професійно обійшов “гострі кути” й відбувся загальними фразами. Відповідно до обраної позиції у висновку він констатував: “Образ Кассандри сповнений болучої експресії, позбавлений глибокого естетичного втілення не знайшов ні пластичної, ні громадсько-гуманістичної наповненості як трактований Лесею Українкою в поемі, ні людяно-пристрасного вирішення. Наголос на песимізмі і руїні, на відчаї... зробив гобелен і далеким від геніального твору... і не співзвучним нашій епосі. Ним автор заперечує суть соціально-філософських поглядів Лесі Українки. У глядача... гобелен може викликати різні враження: як в розумінні ідейного змісту, так і в оцінці його художньої вартості”⁷².

14 квітня С. Шабатура підписала “Протокол ознайомлення з мистецтвознавчою експертизою” і заявила, що відносно проведеної експертизи та висновку зауважень, доповнень немає⁷³. Сьогодні вона з вдячністю згадує “інтелігента В. Овсійчука”, який спробував заплутати слідство хибними свідченнями⁷⁴. Натомість представники партійного бюро ЛДППДМ (Протокол № 13, 30 квітня 1973 р.) згадали про гобелени С. Шабатури так: “Вимагала гонорар за свої старі роботи з націоналістичним характером”⁷⁵, що С. Шабатура заперечила в інтерв’ю⁷⁶.

Допити тривали. 15 квітня допитали сина Головного командира Української повстанської армії (УПА) Ю. Шухевича-Березинського, який у графі про постійне місце проживання вказав: “Слідчий ізолятор КДБ. Київ”. Говорив він так вміло, що не сказав нічого нового для слідства, крім того, що познайомився зі Стефанією на квартирі Олени Антонів, що разом з іншими приходив на святкування релігійного свята Різдва на квартиру до Стефи⁷⁷. В інтерв’ю він зізнався: “Брехати – брехав, бо не завжди міг викрутитися. Арештували мене в м. Нальчику Кабардино-Балкарії, що на Північному Кавказі, за зберігання праці С. Караванського. До Києва привезли, бо вказав Україну місцем здійснення злочину. Кагебісти так змальовували щасливу радянську дійсність, що я на кілька хвилин майже їм повірив. Після чого ще раз усвідомив з ким маю справу. Інтелігенцію вони брали грубістю, тому я з часом навчився посилати їх матом”⁷⁸. Окрім того, багатолітньому в’язню (1948–1968) під час арешту 26 березня 1972 р.

⁷¹ Інтерв’ю автора з В. Овсійчуком 20.08.2013 р. // Архів автора.

⁷² Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 4. – Арк. 36–38.

⁷³ Там само. – Т. 3. – Арк. 39.

⁷⁴ Інтерв’ю автора з С. Шабатурою 14.08.2013 р. // Архів автора.

⁷⁵ ДАЛО. – Ф. П. – 1838. – Оп. 1. – Спр. 62. – Арк. 115–122.

⁷⁶ Інтерв’ю автора з С. Шабатурою 14.08.2013 р. // Архів автора.

⁷⁷ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 3. – Арк. 60–64.

⁷⁸ Інтерв’ю автора з Ю. Шухевичем 5.11.2013 р. // Архів автора.

інкримінували написання незакінченого документа “Роздуми вголос”, зберігання збірки віршів М. Холодного “Крик з могили”, статті В. Мороза “Мойсей і Дантан”⁷⁹.

За три дні, 18 квітня, вже у Львові з приводу вилученої у С. Шабатури збірки віршів “Відчинення вертепу” викликали її автора поета І. Калинця, який похвалив останні гобелени С. Шабатури, арешт мисткині назвав безпідставним та зауважив: “В Україні має місце порушення національної політики. Дехто проводить тут шовіністичну”. Наведений слідчим фрагмент із вірша “Василій Любчик” (1966) зі згаданої збірки: “Бо коли малоруський, назад до хопти, між гречкосіїв у курні сіни”⁸⁰, з продовженням: “Либонь нас жоден дідько не вхопить, любчику, голубчику, скурвий сину”⁸¹ І. Калинець пояснив словами: “Я показав вороже ставлення В. Любчика до українського мистецтва на конкретному факті” (йшлося про спалення портрета Холодного і бюста Архипенка). Події 1972 р., пов’язані з С. Шабатурою, пригадав так: “Ми були молодими, організовували літературні вечори з поезією, сміхом та вином. Бачили, що біля будинків стояли машини з прослуховуванням, а за нами слідкують. Знали й про арешти 1965–1966 рр.”⁸².

Згодом, 21 травня, С. Шабатура написала заяву на ім’я начальника УКДБ по Львівській обл.⁸³ Занепокоєння спричинила достовірність її тексту, бо Стефанія пригадує, що писала лише біографію, що особливо цінно, але заперечує елементи каяття в ній⁸⁴. Оскільки КДБ відоме своєю “правдивістю”, можемо припустити, що заяві могли допомогти зазнати певних змін, а могли й тимчасово “вплинути” на свідомість, про що розповідав Ю. Шухевич. Зазначимо, жодних змін у кримінальній справі ця заява не зробила, крім того, що засвідчила патріотичність С. Шабатури, яка перебувала на той час під слідством шостий місяць. Зокрема Стефанія писала: “...мета мого життя – працювати і віддавати всі свої сили і здібності людям. Все, що я робила, про що мріяла..., чого шукала в житті, з чим боролася і навіть в чому помилялася, все це я робила чисто з патріотичних почуттів. Я ніколи не бажала спокою в своєму житті, бо в моєму розумінні спокій – це смерть, а життя – вічний рух, боротьба, пошук. Щоб вчитися..., я малювала людям ікони із 7 класу до другого курсу училища, завжди із ризиком, що мене можуть виключити, але іншого виходу у мене не було...”⁸⁵. У кінці заяви після підпису “Шабатура” зазначено: “Заяву відібрав: старший слідчий УГДБ Похіл”.

З погляду сучасності виокремимо позицію ув’язненого в Києві В. Чорновола, бо це єдиний свідок, який відмовився свідчити у справі С. Шабатури. Відповіді В. Чорновола слідчому капітанові Бочечко були однотипні: “На питання відповідати не буду. Причину відказу пояснювати не буду” (із копії протоколу додаткового допиту обвинуваченого. Оригінал протоколу допиту перебуває у справі В. Чорновола № 196, 12 червня 1972 р.)⁸⁶. Віддамо належне такій позиції, яка, безперечно,

⁷⁹ Зайцев Ю. Друга хвиля арештів і судів... – С. 336.

⁸⁰ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 3. – Арк. 158–162.

⁸¹ Калинець І. Відчинення вертепу: Поезії з України: Друга збірка поезій / І. Калинець; [ілюстрації Б. Сороки]. – Львів: ЛА “Піраміда”, 2011. – С. 132.

⁸² Інтерв’ю автора з І. Калинцем 29.10.2013 р. // Архів автора.

⁸³ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 2. – Арк. 20–36.

⁸⁴ Інтерв’ю автора з С. Шабатурою 14.08.2013 р. // Архів автора.

⁸⁵ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 2. – Арк. 21–22.

⁸⁶ Там само. – Арк. 265–267; 268–269.

унеможливила пошук нового компромату щодо С. Шабатури, але водночас спричинила відсутність будь-якої інформації загалом. Відмовилася свідчити й Ірина Калинець, але, на відміну від В'ячеслава Чорновола, мотивувала причину відмови: “Я не свідок, я обвинувачена і відповідаю сама за себе, а не за когось”⁸⁷.

За матеріалами слідства, підтримка С. Шабатури більшістю свідків суттєво переважала кількість тих кількох осіб, які, в потрібному кедебістам ракурсі, інформували слідство (Б. Черняхівський, О. Ізубенко, М. Старовойт, М. Токар, Я. Добощ, інші). З одного боку, вона засвідчувала високий рівень культури, духовності свідків, але з іншого – спонукала кедебістів до пошуку нового компромату. Тому вони провели наступні експертизи: графічну⁸⁸ та криміналістичну експертизу почерку мисткині⁸⁹; оглянули вилучені матеріали у квартирі С. Шабатури⁹⁰ та П. Свенціцького⁹¹, переглянули КС з обвинувачення В. Мороза⁹² (АКС – 37497. У 7-ми т.).

Особливо вразила рецензія на вилучений рукопис В. Чорновола “Як і що обстоює Б. Стенчук? (66 запитань і зауваг “інтернаціоналістові”. Березень 1970 р.)” на 54 аркушах цигаркового паперу⁹³. Рецензію (обсягом 20 арк.) доручили написати чотирьом львівським науковцям, які розпочали її так: “1969 р. у Товаристві культурних зв’язків з українцями за кордоном (Київ) видрукували працю Б. Стенчука «Що і як обстоює Дзюба?», де розвінчали спробу І. Дзюби (1965) подати в кривому дзеркалі національне питання в СРСР, зокрема в Україні”. У відповідь В. Чорновіл у зверненні до Б. Стенчука різко та з відвертим сарказмом захищав позицію І. Дзюби: заперечував існування ідеології українського буржуазного націоналізму, запитуючи Б. Стенчука: “Чи не підказали б Ви, де наша національна буржуазія – померла чи ще не народилася?”; політику СРСР назвав шовінізмом і русифікацією, заперечив право радянських вчених називатися лєнінцями; заяву І. Дзюби про каяття назвав хибним кроком, яку той написав під тиском “дмитерків” і “козаченків”. Чого вже ніяк не могли пробачити В. Чорноволу, то це вимоги “самостійної України”. Крім того, “атирадянською тирадою” назвали його звернення до Й. Сталіна: “Душенька Сталін! Був би ангел, якби не роги”. Тільки й того, що винищив українські національні кадри, виморив голодом або вивіз у Сибір значну частину української людності, виховав національно індиферентне покоління, якому “всьо равно, який язик”. Працю І. Дзюби рецензенти назвали “пасквілем” та “писаниною”, а рукопис В. Чорновола – “ідеологічною диверсією софістичного характеру”, “націоналістичною фальсифікацією політики КПРС і СРСР”.

Аналогічно виглядали, зокрема: “відзиви” на збірки віршів М. Холодного “Крик з могили”⁹⁴, В. Стуса “Веселий цвинтар”⁹⁵, рецензії на рукопис Є. Сверстюка “Остання сльоза”⁹⁶, на поезію Г. Чубая 1967–1969 рр.⁹⁷ тощо. Крім цих документів, до КС

⁸⁷ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 2. – Арк. 183–184.

⁸⁸ Там само. – Т. 4. – Арк. 31.

⁸⁹ Там само. – Арк. 29–30; 43–48.

⁹⁰ Там само. – Т. 1. – Арк. 132.

⁹¹ Там само. – Т. 4. – Арк. 50–52.

⁹² Там само. – Т. 4. – Арк. 55–60.

⁹³ Там само. – Арк. 89–109.

⁹⁴ Там само. – Арк. 110–113.

⁹⁵ Там само. – Арк. 114–115.

⁹⁶ Там само. – Арк. 116–125.

⁹⁷ Там само. – Арк. 126–136.

долучили: “справку на фотоапарат «Мінокс»”⁹⁸; “справку на В. Стуса, І. Світличного, Л. Селезенка, Ю. Шухевича-Березинського, М. Плахотнюка, Е. Сверстюка”⁹⁹; довідки на: “нелегальний журнал «Український вісник»”¹⁰⁰, Я. Добоша¹⁰¹, видавництво “Пролог”¹⁰², на іноземців Б. Певного, Колтунюк, Х. Голод, К. Іваскевич, К. Горбач, Н. Пилип’юк, Т. Геврик, С. Геврик¹⁰³; довідку на українську “буржуазну” організацію “Пласт” і газету “Свобода”¹⁰⁴; копію повідомлення з фронту про смерть батька 1944 р.¹⁰⁵; 12 адресних справок¹⁰⁶; постанову про приєднання до справи речових доказів¹⁰⁷; постанову про продовження строку слідства й утримання обвинувачених під вартою¹⁰⁸; рахунки за проведення експертизи та оплати свідкам (123 крб 85 коп.). До речі, пенсію за батьком С. Шабатури в той час отримувала в розмірі 4 крб 50 коп.¹⁰⁹. Ігор Калинець з-поміж іншого розповів, що кошти на приїзд свідків з інших міст стягували з ув’язненого чи його родини, як це, зокрема, було у випадку з Іриною Калинець¹¹⁰. А також: довідку про стан здоров’я С. Шабатури¹¹¹; пакет зі зразком почерку С. Шабатури¹¹² тощо; протоколи про відмову С. Шабатури від захисника¹¹³ та відношення про виділення іншого адвоката¹¹⁴; ордер¹¹⁵; графік ознайомлення з матеріалами справи¹¹⁶; постанову про затвердження обвинувального висновку¹¹⁷ тощо. Зрозуміло, такими цілеспрямованими методами кадебісти йшли до мети – “штучно” забезпечували судову перспективність кримінальної справи.

Треба визнати, що тиск тоталітарного режиму призводив до подвійного сприйняття дійсності. Одні не витримували ні психологічно, ні фізично, інші – наполегливо просувалися ерархічною драбиною тоталітарного суспільства, ще іншим громадянам доводилося йти на компроміси зі совістю. Наприклад, 26 листопада 1971 р., за рік до арешту С. Шабатури, у “Звітній доповіді партійного бюро львівського відділення Спілки художників України” її офіційно повідомили: “Творче життя колективу Спілки художників проходить під знаком знаменної дати – 50-річчя утворення СРСР на основі рішень XXIV з’їзду КПРС і XXIV з’їзду КПУ” та похвалили: “...колективну художню виставку львівських художників у Києві; майстрів декоративно-прикладного та народного мистецтва твори, яких відомі

⁹⁸ Там само. – Арк. 137.

⁹⁹ Там само. – Арк. 138–143.

¹⁰⁰ Там само. – Арк. 144.

¹⁰¹ Там само. – Арк. 145.

¹⁰² Там само. – Арк. 146.

¹⁰³ Там само. – Арк. 147–153.

¹⁰⁴ Там само. – Арк. 154–155.

¹⁰⁵ Там само. – Арк. 158.

¹⁰⁶ Там само. – Арк. 167–178.

¹⁰⁷ Там само. – Арк. 179–181.

¹⁰⁸ Там само. – Арк. 195–235.

¹⁰⁹ Інтерв’ю автора з С. Шабатурую 14.08.2013 р. // Архів автора.

¹¹⁰ Інтерв’ю автора з І. Калинцем 29.10.2013 р. // Архів автора.

¹¹¹ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 4. – Арк. 239.

¹¹² Там само. – Арк. 240.

¹¹³ Там само. – Арк. 247.

¹¹⁴ Там само. – Арк. 250.

¹¹⁵ Там само. – Арк. 251.

¹¹⁶ Там само. – Арк. 254.

¹¹⁷ Там само. – Арк. 277–278.

далеко за межами Львова та нашої республіки: Шабатури, Левківа, Флінти, Бокотея, Марковича...”¹¹⁸. Утім, незважаючи на це, ще до затвердження судом обвинувального висновку щодо Стефанії, на засіданні Спілки художників УРСР ухвалили рішення: “Виключити Стефанію Шабатуру з членів Спілки художників УРСР за дії, не сумісні з високим званням члена Спілки художників УРСР” (з витягу протоколу № 9, 5 червня 1972 р.)¹¹⁹. Водночас на допитах в УКДБ голова львівського відділення СХУ Е. Мисько (квітень 1972 р.) та інші свідчили на її користь. Зокрема М. Батіг сказав: “Я рецензував її дипломну роботу, чув, як Мисько попереджав, щоб вона не приходила в ніч під Новий 1972 р., як раніше, колядувати в Спілку і, що Стефанія сприйняла це за жарг”. Окрім того, на сторінках газети “Українські вісті”, надісланій Б. Певним Е. Миську із США і вилученій кадебістами на Львівській головній пошті 2 червня 1972 р., були статті під загальним заголовком: “Москва змусила київських мистців зневажати нашу молодь і ляяти”, що Е. Мисько на допиті прокоментував словами: “Зустрічав Б. Певного як і інших у складі туристичної групи, домашньої адреси йому на давав”¹²⁰.

Отож, внаслідок упередженого трактування й підтасування фактів, КС С. Шабатури закрили 29 червня 1972 р., що однак ніяк не вплинуло на національну свідомість заарештованої. У неї конфіскували понад 200 ескізів та ескізів¹²¹. 13 липня 1972 р. Судова колегія у кримінальних справах Львівського обласного суду ухвалила: “Шабатуру Стефанію Михайлівну визнати винною за ст. 62. ч. 1. КК УРСР та засудити на п’ять років позбавлення волі у виправно-трудовій колонії суворого режиму з засланням на три роки. Початком відбуття покарання вважати 12 січня 1972 р. Стягнути з Шабатури С. судові витрати по справі в сумі 130 крб на користь держави”¹²². Покарання вона відбувала в Дубравному таборі Мордовської АРСР.

У грудні 1979 р. мисткиня повернулася з ув’язнення до Львова. С. Шабатуру відразу поставили під шестимісячний адміністративний нагляд. Складний період пригадав їй відомі з часів навчання у Львівському училищі прикладного та декоративного мистецтва ім. І. Труша “чарівні” колготки – нанесені на ноги розведеною марганцівкою із наведеною пензликом стрілкою, що ніколи не спадали, як і увага КДБ¹²³. У зв’язку з участю в УГГ Стефанію залякували новим терміном і 1980 р. адміннагляд продовжили.

Отже, розсекречені архівні документи УКДБ дали змогу реконструювати й осмислити хроніку тогочасних подій на прикладі долі визначної постаті українського резистансу – Стефанії Шабатури. Конкретизуючи минуле, ми повертаємо його справжній зміст та розуміємо, що такий шлях боротьби за незалежність України заслуговує поваги, адже боротьбі з тоталітарним режимом присвятила себе молода й талановита жінка. Як бачимо, частина мистецької інтелігенції Львова, навіть у часи компартійного диктату 1970–1980-х років, намагалася зберегти індивідуальне творче обличчя й відстоювала власну громадянську позицію.

¹¹⁸ Культурне життя в Україні. Західні землі / [упоряд.: Т. Галайчак, О. Луцький, Ю. Сливка, Л. Батрак-Плодиста, Б. Микитів]. – Львів, 1996. – Т. 3. – С. 689–692.

¹¹⁹ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 4. – Арк. 156–157.

¹²⁰ Там само. – Т. 3. – Арк. 121–124; 125–128.

¹²¹ *Зайцев Ю.* Друга хвиля арештів і судів... – С. 335.

¹²² Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-32157. – Т. 4. – Арк. 345.

¹²³ Інтерв’ю автора з С. Шабатурою 14.08.2013 р. // Архів автора.

Ольга Игнатенко. Львовская художница Стефания Шабатура: современный взгляд на уголовное дело 1972 года

Проанализировано уголовное дело 1972 г. львовской мисткини-ковровщика, шестидесятницы Стефании Михайловны Шабатуры, которое сопоставлено и дополнено: воспоминаниями очевидцев и участников тогдашних событий (С. Шабатуры, В. Овсийчука, А. Бокотея, Ю. Шухевича, И. Калинца) информацией зафиксированной в протоколах партийного бюро Львовского государственного института прикладного и декоративного искусства (ЛГИПДИ); сообщениями тогдашней прессы; исследованиями современных ученых.

Ключевые слова: уголовное дело (КС), самиздат, протоколы допросов обвиняемых и свидетелей, Украинский комитет государственной безопасности (УКГБ), протоколы партийного бюро ЛГИПДИ.

Olga Ignatenko. Lviv artist Stephania Shabatura: contemporary perspective on the criminal case of 1972

The article analyses the criminal case from 1972 against Stephania Shabatura, prominent Lviv artist and rug designer, who was also a member of the Sixtiers movement. It relies on the recollections of Stefania Shabatura, Volodymyr Ovsiihuk, Andrii Bokotei, Iurii Shukhevych, and Ihor Kalynets. The research is also based on the official records of the Communist Party Committee of the Lviv State Institute of Applied and Decorative Art, case's coverage in the media of that time as well as works by contemporary researchers of the period.

Key words: criminal case, samizdat, interrogation protocols of the accused and witnesses, Committee for State Security of the Ukrainian SSR (KGB), the official records of the Communist Party Committee of the Lviv State Institute of Applied and Decorative Art.